

Rıza Yetişen

-Bu bölüm Rıza Yetişen'in İzmir, Narlıdere'de 1986 yılında yayınladığı Tahtacı Aşiretleri (Adet, Gelenek ve Göreneklere), adlı kitaptan alıntı yapılmıştır. Sayın Yetişen'in bu çalışması Tahtacılarla ilgili en önemli çalışmalardan biridir.- (s. 67-68.)

ADAKLAR

Bu bölümde önce bazı köy adetlerini ve inançlarını anlatacağız: Bunlar da adak ve kurbanlardır. Yurdun her tarafında olduğu gibi burada da çok kederli veya çok sevinçli anlarda, daha ziyade hastalık olduğu zaman (mesela, çocuğun iyi olsun bir katmer, bir pişi, lokma veya bir horoz adağım olsun gibilerde) bir adak adanır. Bu adak çoğunlukla civardaki yatırlardan veya ulu tanınan eski şahsiyetlerden birine, mesela İmam Hüseyin, Abdal Musa, Hamza Baba, Külfeli (Külahlı) Baba gibi bir büyüğe ithaf edilerek onun maneviyetinden şifa veya yardım niyaz olunur. Adak daha ziyade kadınlar tarafından adanarak, erkekler de bunu ne pahasına mal olursa olsun kabullenir; yani erkek bu adağı herhangi bir müsait zamanında yerine getirmeyi iş edinir.

KATMER ADAĞI

Bunun biraz daha üstünü katmer, lokma veya leleengir adağıdır. Katmer, bir yufka dört köşe şeklinde birkaç kat katlanır, yağda pişirildikten sonra üzerine pekmez, toz şeker dökülerek yapılır. Lokma adayan lokma yapar. Leleengir de adanabilir; (bu bal kabağının rendelenip, un ve yumurta ile karıştırılarak bol yağda pişirilmesi ile olur. Tuz, karabiber de konur). Bir de pişi denilen hamur tatlısı yapılır (mayalı hamur el kadar parçalar halinde ve biraz yassılaatarak yağda pişirilir, üzerine toz şeker veya pekmez dökülerek yapılır.)

Bu adaklarda en az üç erkeğin bulunması şarttır. Gelenlere önce kahve ikram edilir ve sonra bu tatlılar yedirilir ve sonra burada merasim yoktur.

Rüyasında korkar veya deve görürse bir fakire para adar (Deve, çok sayılan ve Veysel Karani'yi temsil ettiği için adağa lüzum görülür).

Oruç, bir fakire eşya, bir yatıra fener yakılmak için adaklar da yapılır.

Büyücek adaklara gelince (ki bunlar daima gece olur, çünkü: daha fazla davetli bulunacağından köylünün serbest zamanı gecedir) en başta “lokma adağı” gelir.

LOKMA ADAĞI

Buradaki lokma tabiri, az yukarda adı geçen “Lokma Tatlısı” değildir, horoz kurban etmek demektir. Buna Cebrail adağı da denir. Çünkü Hz. Muhammed’e gelen Cebrail de kanatlı idi; bu sebepten horozun bir adı da Cebrail’dir. (İnanışa göre, horoz havadan ses alır öyle öter, Cebrail’in elçisidir, Cebrail ibadetini gece yapar, horoz da gece öter. İki horoz bir kurban yerine geçer, 4 ayaklı olur derlerse de hiç böyle yapan olmamıştır.) Bu adakta kesilen tek horozdan başka, herhangi bir kaç yemek de ikram edilir. Fakat pilav ile hoşafın bulunması şarttır. Bu adakta adab ve erkân uygulanır, oldukça külfetli bir merasim yapılır; adağı olan kişi toplantıdan hiç olmazsa bir gün evvel istediği köylüleri, ev ev dolaşarak davet eder. Bu daha ziyade kadınların işidir. toplantı akşamı herkes gelir (müsait günlerde gündüz de olur) odanın çevresinde mertebelerine göre yerlerini alırlar. Yani odada ocağın yakınındaki köşe tarafı baş sayılır, oraya en büyük kişi oturur (Mürşit, dede, baba, mürebbi gibilerden biri). Ondan sonra yaş ve mertebe sırasına göre hep erkekler sıralanır (toplantılarda daima kadınlar da yer alır) Davetli fazla ise kapı tarafındaki sıranın önünde iki üç saf daha sıralanabilir. Ancak, ocağın ön tarafında genişçe bir meydan yine kalır ki orada yenir, içilir ve oynanır. (Sofralar kurulup yemek yeneceği vakit kadınlar dışarı çıkarlar).

Adak, içkisiz ise hemen erkâna geçilir, içkili ise burada yazacağımız erkân sonda yapılır. Herkes ve her şey hazır olunca süpürgeci (Faraş) gelir, elindeki süpürgeyi, en büyüğün önüne üç defa yere sürer, önce ortaya sürerken “Ya Allah!” ikinciye sağa sürerken “Ya Muhammed!” üçüncüyü sola sürerken “Ya Ali!” der. Süpürgeyi iki eli ile tutarak süpürür, ve sonra süpürgeyi sol kolu altına ve sap öne gelecek surette sıkıştırıp, dede önünde dara durur.

DARA DURMAK

Dâra durmak, iki eli rahat vaziyette ve ayaklar arkaya dönük yanlı, kollar en tabii vaziyette yanlara sarkıtılır. Sağ ayağın baş parmağı, sol ayağın baş parmağı üstüne getirilir, bel öne doğru hafifçe ve saygıyla eğilir, yüzü dedeye müteveccih olur. Eğiliş her yerde olduğu gibi saygının tabii bir ifadesi ise de, ayak parmaklarının üst üste konuluşu şu hikaye ile alakalı bir hassasiyettir:

Hasan ile Hüseyin çocukluklarında bir gün dedeleri Hz. Muhammed’in su istediğini duymuşlar. “Ona karşı sevgileri fazla olduğu için, sen götüreceksin ben götüreceğim diye suya

Tahtacılarda Adaklar

Rıza Yetişen tarafından yazıldı.

koşuşmuşlar. Hüseyn koşarken nasılsa ayağını bir yere çarpıp sol ayağının baş parmağını kanatmış, fakat suyu da kardeşinden önce yetiştirmiş ve Hz. Muhammed'e sunarken, kanı göstermemek için saygı icabı sağ ayağının baş parmağıyla sol baş parmağını kapatmış dara durma sırasında herkes de iki dizi üzerine ve eller dizde veya yerde ve baş ne eğilerek saygıyla durur. Dede'de aynı vaziyette olduğu halde "hayırlı verir" (Glbenk denilen şey budur.) Dede şu hayırlıyı okur. nce yüksek sesle üç defa "Allah! Allah! Allah!" der (Bununla duaya başlandığını haber vermiş olur) sonra (içinden) hayırlıyı okur ve en sonunda yine yüksek sesle "Gerçeğin demine Hu!" der. Dua esnasında da cemaat sonuna kadar Allah, Alah, diyerek huşu içinde duanın bitmesini bekler.